

В. М. ЕЛЛАН-БЛАКИТНИЙ: ШЛЯХ ДО БІЛЬШОВИЗМУ

Історія України початку ХХ ст. була складною і суперечливою. Революційна доба 1917-1920 рр. стала періодом, коли різні політичні сили запропонували українському суспільству певні моделі подальшого поступу та вступили в жорстку боротьбу між собою за право реалізації власної альтернативи.

Найбільш вірогідними варіантами подальшого розвитку були або будівництво незалежної української держави, або автономія у складі Росії.

Прихильником останньої моделі розвитку була партія лівих есерів та створена на її основі партія боротьбистів, яка зіграла одну з ключових ролей в період визвольних змагань українського народу.

Лідери цієї партії були переважно чиним молодими людьми, яким забракло знань та практичного досвіду, і вони врешті-решт змушені були піти на поступки більшовикам.

Але це не є повністю провиною боротьбистів, оскільки брак політичного досвіду був притаманний всьому тогочасному українському політикуму. За образним висловлюванням зарубіжного дослідника М. Прокопа, всі українські політичні партії увійшли в революцію фактично в пелюшках [1, с.68].

Головною причиною цього негативного явища було знаходження України у складі інших держав. Як зазначалося в меморандумі УКП (боротьбистів) процес створення українських партій у дореволюційну добу штучно гальмувався, оскільки відбувалося постійне “выкачивание средств центром, естественная утечка активных революционных элементов в российские революционные партии. Происходила задержка, замедление в неизбежном развитии Украинских социалистических партий в их выходе на арену активного руководства революционным движением” [2, арк.16].

Після краху російської монархії на Україні постала потреба в створенні нової еліти, яка б діяла на принципіально іншій основі та могла б дати чіткі та зрозумілі відповіді на нагальні виклики суспільства – вирішення соціально-економічних та національних проблем. Цим скористалися більшовики, які свідомо використовували селянське та національне питання для того, щоб спочатку захопити, а потім утримати владу [3, с.257].

Саме завдяки своїм радикальним та популістським гаслам, більшовики отримали підтримку більшості населення. Розпочалося формування більшовицької еліти.

Але її створення ускладнювалося, оскільки “процес її формування відбувався в надзвичайних умовах громадянської війни, багатополісної та багатовекторної боротьби за владу між різними політичними силами” [4, с.5].

Ситуація ускладнювалась і тим, що більшовики майже не мали своїх перевірених кадрів на Україні з одного боку, а з іншого вкрай недовірили ставилися до всіх місцевих громадсько-політичних діячів. Знадобилося декілька нищівних поразок, щоб вони змінили своє ставлення та почали враховувати специфіку України. Одним з головних джерел формування більшовицької еліти були вихідці з інших політичних партій.

В даній статті автор розглядає початок громадсько-політичної діяльності В. Еллан-Блакитного, одного з яскравих представників нової української еліти, яка почала народжуватися в революційну добу. В. Еллан-Блакитний належав до нової генерації політиків, які за влучним висловом В.Кафарського мали “Комуністичний маніфест” в одній кишені й “Кобзар” у другій” [5, с.99].

Останнім часом все більшого поширення в вітчизняній історіографії доби національно-визвольних змагань набуває історико-біографічний жанр, який дозволяє на основі життєписів окремих осіб, які відігравали важливу роль в політичному житті України першої чверті ХХ ст., з’ясувати різні аспекти взаємовідносин між Україною та більшовицьким центром, існування українських політичних партій, дати аналіз альтернативам, які висунула революційна доба.

Протягом останніх років були видані політичні біографії М. Скрипника, М. Шаповала, О. Шумського та ін. [6; 7; 8].

Але до сих пір не написана жодна монографія, яка б висвітлювала громадсько-політичну діяльність В. Еллан-Блакитного.

Між тим, всебічне вивчення і витлумачення його громадсько-політичної діяльності дозволить глибше зрозуміти характер національно-визвольного руху в Україні ХХ століття та його окремих напрямів.

Все своє коротке, але яскраве як спалах життя В. Еллан-Блакитний присвятив служінню ідеалам революції. Його біографія та життєвий шлях були типовими для професійного революціонера.

За своїм соціальним статусом родину В. Еллан-Блакитного можна було віднести до “разночинцев”, дрібної інтелігенції, в його випадку – багатодітної родини сільського священника. Згодом В. Еллан-Блакитний намагався протягом всього свого життя порва-

ти з своїм дрібнобуржуазним минулим, він соромився свого “експлуаторського” походження. В одному з листів до матері В. Еллан-Блакитний вказує, що “...минуле виховання і психологія всмоктані нами з кров’ю ряда поколінь паразитської суспільної верстви – одірвали нас від основних (і “некультурних”, і “грубих” – але все-таки основних, робочих) шарів суспільства. Не провина батьків – не могли вони вискочити з оточення, на це спромагаються тільки одиниці, – але наша серйозна біда. І вихід з тої біди – це – до роботи, до повного злиття з інтересами робочого суспільства, справжніми інтересами” [9, с.16-17].

Починаючи з 1917 року, з моменту повалення самодержавства В.Еллан- Блакитний розпочав активну революційну роботу: революційні гуртки, товариство “Просвіта”, участь в організації повітового селянського з’їзду.

У квітні 1917 р. він стає членом новоствореної УПСР. Він належав до течії “лівих” у її лавах. Ця група пізніше і стала основою для створення партії боротьбистів. У червні 1917 р., коли йому було лише 23 роки, Центральна Рада направила його повітовим інструктором на Чернігівщину. У вересні він член Чернігівської Ради робітничих та солдатських депутатів, а у грудні 1917 р. – член ЦК УПСР та входить до редакції щотижневика “Боротьба” [10, арк.1-4].

Цінним джерелом яке дозволяє прослідити громадсько-політичну діяльність В. Еллан-Блакитного, етапи його становлення як політичного діяча є матеріали партійної преси, зокрема друкованого органу УПСР – газети “Боротьба”. На протязі декількох років він був її редактором та активно публікував свої фельетони та публіцистику.

Слід відзначити, що еволюція політичних поглядів Еллана-Блакитного була досить складною. За юнацьких років він захоплювався культурницькою роботою, пропагуючи українську прогресивну літературу, мову, музику, одночасно працюючи в революційно-підпільних гуртках народницького напрямку. Згодом він почав пропагувати більшовицькі ідеї, вважаючи що національне визволення неможливе без соціального.

Згідно з образним висловлюванням видатного українського поета П. Тичини, який був знайомим з Еллан-Блакитним ще з Чернігівської семінарії, “Блакитний народився без сорочки, а вже потім став мужніти і усвідомив, що не лише за своє національне боротися треба, а навпаки – за інтернаціональне, за об’єднання трудящих всього світу і, в першу чергу, за тісне об’єднання з трудящимися Росії” [9, с.47].

Розглянемо детальніше його позицію, проаналізувавши публікації В. Еллана-Блакитного у партійній газеті “Боротьба”.

Вперше прізвище В. Еллан-Блакитного з'являється на шпальтах газети у вересні 1917 р. Повідомляється про проведення 18-20 серпня першого пленарного засідання ЦК з представниками губернських організацій. Серед інших ми зустрічаємо і прізвище представника Чернігівської губернської організації – Елланського [11, с.14].

На засіданні ЦК обговорювалося відношення партії до Генерального Секретаріату (меншість, серед якої був і В. Еллан-Блакитний, рішуче висловились проти участі в такому Генеральному Секретаріаті, який має бути затверджений теперішнім Тимчасовим Урядом). Також обговорювались питання щодо Українських та Всеросійських Установчих Зборів, справа блоків і кандидатур на виборах.

У січні 1918 р. ми зустрічаємо повідомлення про обрання його на III партійному з'їзді членом ЦК УПСР. З 35 чоловік у складі ЦК, за № 4 стоїть Елланський Василь, голова Чернігівського губерніального комітету УПСР, член Чернігівської губерніальної ради селянських депутатів, член Виконавчого комітету Чернігівської Ради робітничих депутатів. [12, с.22]

Безпосередньо статті В. Еллан-Блакитного вперше з'являються у лютому 1918 р.

Саме тоді у партії фактично трапився розкол і почала виходити газета друкованого органу Української партії соціалістів-революціонерів (Лівого крила) 23 (10) лютого 1918 р. Примітно, що назва органу залишилася та ж сама – “Боротьба”, і не звернувши увагу, на те, що це орган лівого крила і що це перший номер газети, можна думати, що це номер УПСР.

Як зазначає Т. Бевз, вже в лютому офіційно існувало три партії, витоки яких були в УПСР. Це – Українська партія соціалістів-революціонерів (у якій теж ще були течії – права і центр) (орган “Боротьба”), Українська партія соціалістів-революціонерів (ліве крило) (орган “Боротьба”), Українська партія лівих соціалістів-революціонерів (орган “Трудовая мысль”) [11, с.261] Проте, Українська партія соціалістів-революціонерів (лівого крила) видала лише десять номерів свого друкованого органу, а починаючи з одинадцятого, він виходив як орган ЦК УПСР. І уже в одинадцятому номері звучать пояснення: “До розколу не дійшло по зовсім зрозумілим причинам. За мало виразно намічалася лінія розколу, і за мало принципові були питання, що загрожували розбиттям партії, у нашій партії не могло статися того, що сталося у російських соціалістів-

революціонерів, нас об'єднувало весь час однакове розуміння завдань революції, ні одна течія, не виключаючи крайніх лівих, не стояла на принципі соціалістичної революції, ні одна не згоджувалася з тактикою і поглядами більшовизму" [13].

У своїй статті "Наслідки", яка побачила світ 23 лютого 1918 року, він пише про політику більшовиків, яка була спрямована на розпалювання національної ворожнечі. "Весь шлях другої революції – це не тільки боротьба – але в більшій мірі – це репресії, арешти, труси і самосуди, самосуди без числа, без міри, без краю" [14, с.3]. Приводом до написання статті став розстріл більшовиками його однопартійців, членів Центральної Ради Зарудного, Пугача і Бочковського і лише випадковість врятувала від смерті самого В. Еллан-Блакитного. В. Еллан-Блакитний висловлює щиру впевненість у перемозі Великої всесвітньої революції, одночасно попереджаючи про хибну політику більшовиків, звинувачуючи їх в демагогії та отруюванні мас. "А офіціальні кола, проводирі "правительственной партии" – большевики не тільки не спромоглися пояснити населенню що йде не національна, а якась інша боротьба, – але навпаки у відозві до населення комісара Чудновського повторюються різкі випадки проти української інтелігенції, проти "щирих українців" [14, с.3].

Трохи згодом у статті "Старим шляхом" він стверджує, що "виховані у централізмі, централізмом просякнуті проводирі "правительственной партии" большевики не можуть від того централізму відсахнутись у своїй роботі, не дивлячись на те, що весь час повторюють слова "Російська Федерація", "Українська Народна Республіка" і т.п." [15, с.2].

Більшовики не змінили своєї політики щодо України навіть тоді, коли після звернення уряду УНР з проханням про допомогу у боротьбі з більшовиками почався наступ німецьких військ на Україну.

Як зазначає В. Еллан-Блакитний на засіданні Київської Ради Робітничих і Солдатських депутатів від 24 лютого було одхилено поправку лівих соціалістів-революціонерів до резолюції довір'я Народному Секретаріату, "поправка в котрій підкреслювалося, що Нар.секретаріат в своїй роботі не мусить йти шляхом централізму, а повинен проводити свою роботу згідно з місцевими умовами в зв'язку з нац.питанням і т.д." [16, с.1].

З цього приводу у газеті "Боротьба" з'явився його фельетон "Крути, Гаврило!", де відзначалося "Крутить" нетерплячий "Гаврило"-большевик, не бачучи місцевості, не знаючи отих "местних", об'єктивних умов. А потяг може скоро полетить униз – і тоді вже пізно буде щось робити" [16, с.2].

Вихід з цього становища В. Еллан-Блакитний і все ліве крило ЦК УПСР бачив лише у владі Рад. “Теперішня влада рад на Україні являється лише тимчасовим сурогатом сеї влади, який треба як найшвидше перейти. Для організації влади треба скликати з’їзд Рад. Революція зараз в безперечній небезпеці і тільки з’їзд рад України може її спасти” [16, с.3].

Більш детально погляди В. Еллан-Блакитного на організацію влади в Україні висвітлені у його статті “Вся влада радам” і революція”.

В ній він відзначає, що існують дві точки зору щодо організації влади:

Принцип парламентарний, “всенародний”, через Установчі збори і органи самоуправління.

Класовий “революційний”, через ради робітничих і селянських депутатів.

Саме з відношення до цього питання й трапився розкол демократичних сил. Праві соціал-революціонери, соціал-демократи вважали що революція повинна відбуватися в економічних рамках сучасного капіталістично-буржуазного ладу. Інша точка зору була притаманна більшовикам, лівим російським есерам, які проголошували необхідність рішучих, глибоких соціальних реформ, провести які міг би тільки клас трудящих. Але така точка зору була доведена до абсурду. Як пише В. Еллан-Блакитний більшовики прийшли до думки диктатури пролетаріату, про позбавлення буржуазії та інших верств політичних свобод. Це відкинуло на другий бік барикад величезні верстви населення, занадто звужуючі базу революції [17, с.1].

Далі він зазначає – погляд нашої партії – як на революцію глибоких соціальних реформ, революцію котра хоч і не буде соціалістичною, але настільки змінить умови соціальних взаємин що значно наблизить нас до соціалізму, буде переходовим ступенем до останнього.

Саме тому В.Еллан-Блакитний намагаючись поєднати національні та соціальні інтереси пропонує такий принцип організації державної влади.

Ради, їхні Центральні органи являються контролюючо-політичною владою, в руках котрої є сила і засоби контролю. Вони ведуть класову політику, організуючі та обороняючи робітництво. Їм належить право розпускати органи управління організовані по “всенародному” принципу, в тому разі коли вони будуть суперечити інтересам трудящих.

З іншого боку, існують органі. які організовані не по класовому, а по “всенародному” принципу – парламентське самоврядування,

які ведуть свою роботу в межах Конституції, котрою будуть розмежовані ролі і функції влади “всенародної” і “верховної” (класової).

Таким чином, робить висновок В. Еллан-Блакитний, шляхом створення такої перехідної “двопалатної” системи будуть “в самому ході життя згладжені класові противенства і наступить той час, коли весь народ буде трудящимся і органи всенародної власті – перетворюються в класові” [17, с.1].

Але більшовики і не думали віддавати владу у руки народу. Як зазначає С. Кульчицький, режим який встановили більшовики був поєднанням конституційної влади рад і позаконституційної диктатури партійних комітетів [18, с.3].

Більшовики пропонували побудувати не парламентську, а радянську республіку. Таким чином партійний апарат зберігав всю повноту політичної влади, але не брав на себе відповідальності за поточні справи. Радянській апарат позбавлявся політичного впливу, але наділявся повним обсягом владних повноважень. Оскільки більшовицька партія була жорстко підпорядкована центральному керівництву, яке знаходилося у Росії українська номенклатура, “ніколи не була вільною у прийнятті життєво важливих, стратегічних рішень, а у тактиці лишалася вільною лише доти, доки центр не вбачав у її діяльності якоїсь небезпеки для себе” [19, с.29]

У березні 1918 року до Києва вступили німецькі війська і армія УНР. В. Еллан-Блакитний з гіркотою відзначає. “І тепер “перемога” єсть – але переможців немає – лише переможені. І як би сталося навпаки – знов би не було переможця. Єсть лише обезкровлення демократії, лише переможена революція”. Трохи далі він підкреслює, що ані УПСР, ані він особисто не підтримують жодну з сторін “Ми ніколи не були великими прихильниками ні авантюрицько-безглуздої політики “Народнього Секретаріату”, ні хіткої, невиразної політики Центральної Ради, а тим більше її угоди з австро-німцями” [20, с.1].

Але на жаль, УПСР не змогла запропонувати свій вихід з існуючої ситуації, який би задовольнив всі сторони та зміг об’єднати всі українські політичні сили на досягнення спільної мети.

Населення України вже втомилося від постійного хаосу та потребувало “сильної руки”. Ці настрої особливо були притаманні землевласникам, багатим селянам.

29 квітня 1918 р. в Україні стався гетьманський переворот. На всеукраїнському хліборобському з’їзді в Києві П. Скоропадський був проголошений гетьманом України. Почався період реакції та підпільної боротьби.

У листопаді розпочалося очолюване Директорією УНР повстання проти гетьманського уряду. В цьому ж місяці розпочався другий наступ радянських військ на Україну.

28 листопада 1918 р. більшовики створили Тимчасовий робітничо-селянський уряд України на чолі з Г. Пятаковим, який своїм маніфестом заявив про встановлення в Україні радянської влади.

У грудні П. Скоропадський зрікся престолу і втік, а Директорія вступила до Києва. Але вже 5 лютого 1919 р. Київ зайняли радянські війська.

В. Еллан-Блакитний з радістю вітав цю подію, відзначаючи, що важким тернистим шляхом прийшли робітники і трудове селянство України до свята остаточної перемоги Радянської влади. В той же час він попереджає: “Щоб збудувати непереможну силу соціалістичної революції на Україні, об яку розбиваються всі контрреволюційні заміри і плани ворогів працюючого люду – є єдиний засіб: негайно на всій території визволеної України утворити міцні Ради робітників і трудового селянства, віддати долю країни і революції в руки багатьох мільйонів працівників міст і сіл. Влада Рад, як чиста форма диктатури працюючих, мусить бути, по суті, не тільки демократичною владою, але й міцною, непереможною. Вона забезпечить всі соціальні здобутки робітників і селян: землю за селянами, фабрики і заводи за робітниками, забезпечить перемогу на зовнішньому фронті революції, перемогу над силами англо-французького імперіалізму, що насовуються на Україну” [21, с.211-212].

У лютому відбулося засідання Київської організації УПСР на якому О. Шумський виступив з докладом “Сучасний політичний момент та тактика нашої партії”. У своєму виступі він зазначив, що “на протязі невеликого часу УПСР двічі піднімала на Україні повстання і обидва рази з величезним успіхом. Перший раз цим скористалась Директорія. Другий раз у владі опинилися комуністи, але не наша партія [22, с.4].

О. Шумський наголошує, що є декілька варіантів подальшої стратегії УПСР: або боротьба з комуністами за владу, або продовження власне “партійного животіння”. Боротьба з комуністами – акція цілком контрреволюційна. Існування партії в її сучасному вигляді теж неможливе, бо рація існування партії – прагнення до влади. “Значить для недопущення контрреволюції необхідна з нашого боку найщиріша та найрішучіша піддержка комуністів. Ми повинні злитися з ними, бо в нас немає ідеологічних розбіжностей”.

Резолюція Київської організації вимагала від ЦК УПСР аби він негайно звернувся до ЦК КПУ в справі злиття УПСР з комуністами.

Внаслідок ідейних протиріч стосовно подальшої тактики партії УПСР зазнала розколу і у березні 1919 р. з'явилася нова партія – УПСР боротьбистів (комуністів).

Керівники боротьбистської партії все далі відходили в своїй ідеологічній еволюції від ідеалів української революції, за влучним висловом М. Фролова, від М.С. Грушевського до В.І. Леніна [23, с.132].

Можна з впевненістю констатувати, що під час української революції вже склалась ідейно-політична течія, водночас близька і до українського національного руху, так і до партії більшовиків. Мова йде про український націонал-комунізм. Яскравим представником цієї течії був В. Еллан-Блакитний.

Революція в Україні розглядалася націонал-комуністами як складова всесвітньої соціалістичної революції, а боротьба за соціальне визволення поєднувалася з вимогою національного визволення.

Що стосується принципу організації влади, то українські націонал-комуністи, хоча й з певними застереженнями, проте визнали необхідність впровадження інституту рад на базі диктатури пролетаріату

Як зазначає О. Любець, боротьбизм був першою політично та організаційно оформленою течією українського націонал-комунізму, який виник і розвивався як історична спроба поєднати в політиці та на практиці вимоги української революції 1917-1920 рр. з основними принципами політичної доктрини більшовизму [24, с.152].

Боротьбисти виходячи із засновку про те, що вирішення національного питання можливе лише із встановленням соціалістичного устрою, заперечували гасло незалежності. Вони дотримувались думки, що незалежність держави не може бути кінцевим гаслом трудового люду в його революційній боротьбі, а лише тактичним засобом для досягнення Всесвітньої Федерації Соціалістичних Республік, членом якої повинна була стати й Україна.

На думку зарубіжного дослідника М. Прокопа, головною причиною, яка призвели до появи цієї ідеологічної течії була слабкість українського національно-демократичного руху. Це пояснювалось довгим перебуванням України під владою Російської імперії та, у зв'язку з цим, відсутністю власної політичної еліти. Як відмічав член Центральної Ради від партії українських соціалістів-федералістів Д. Дорошенко “за самое короткое время украинская политическая мысль проделала путь, в обычных условиях рассчитанный на десятилетия” [25, с.64].

Крім цього дуже негативну роль зіграли владні амбіції, непорозуміння та неспроможність домовитися між українськими політичними силами, низький рівень свідомості народних мас. Український народ віками був відчужений від влади, від прийняття будь-яких політичних рішень. І коли прийшов час будувати власну державність, як форму буття народу, як суб'єкта історичного процесу, багато українців не розуміли самодостатньої цінності держави, як виразника та захисника національних інтересів [26, с. 115].

Зіграв свою негативну роль і зовнішній фактор. М. Грушевський підкреслював, що російські есери, з котрими блокувалися на виборах українські есери доводили їм, що "більшевизм являється логічним розвитком революційно-соціалістичних домагань і большевицькі гасла мусять бути прийняті українськими соціалістами з практичних мотивів, коли вони не хочуть бути зметеними большевизмом" [25, с. 27].

На відміну від українських політичних партій більшовики були організованою політичною силою з чіткою програмою. В.І. Ленін як геніальний стратег скористався тактичними помилками українського уряду.

Мала місце і проста недооцінка більшовиків. Газета "Боротьба" у листопаді 1917 року так легковажно коментувала їх прихід до влади "Уряд Ульянова стоїть у міфічного "корміла правління", уряд в кращому случаї мрійників, Дон Кихотів стоїть у побитого корита" [28, с. 3].

Весь цей комплекс факторів наближав українську революцію до катастрофи, далі, в свою чергу до шукання виходу зі становища на платформі націонал-комунізму, а властиво до переходу на радянські позиції.

Як ми бачимо, В. Еллан-Блакитний врешті-решт сприйняв головні ідеологеми більшовизму, але, перейнявши їх основні постулати, він вбачав своїм завданням захист національних інтересів українців шляхом входження її на рівноправних засадах до Всесвітньої Соціалістичної Федерації.

Обираючи серед альтернатив, які висунула революція, він зробив ставку не на парламентську демократію західного типу, а на радянську владу більшовицького зразка.

На жаль, не маючи реальних важелів впливу на державну політику, вихідці з боротьбистської партії не змогли зреалізувати свою модель національно-державного будівництва в Україні, в боротьбі за владу вони програли більшовикам, які застосували щодо них тактику "злиття".

Джерела та література

1. Прокоп М. Про український націонал-комунізм (з приводу праці Джеймза Е. Мейса) // Сучасність. – 1986. – березень – ч. 3 (299).
2. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГОУ). – Ф. 43. – Оп. 1. – Спр. 50.
3. Єфименко Г. Національно-культурна політика як один з основних засобів модернізації радянського суспільства у 1920-1930-ті роки // Проблеми історії України. Факти, судження, пошуки. – 2003. – № 9.
4. Фролов М.О. Компартиіно-радянська еліта в Україні: особливості існування та функціонування в 1923-1928 рр. – Запоріжжя, 2004.
5. Кафарський В. Комунізм і український національно-визвольний рух. – Івано-Франківськ, 2002.
6. Солдатенко В.Ф. Незламний. Життя і смерть Миколи Скрипника. – К., 2002.
7. Курас І.Ф., Овдієнко П.П. О.Я. Шумський у роки Жовтня і громадянської війни: еволюція поглядів і політична діяльність // Український історичний журнал. – 1990. – № 12.
8. Юренко О.П. Левко Борисович Ковалів // Український історичний журнал. – 1993. – № 1.
9. Ні слова про спокій! Василь Еллан-Блакитний. Спогади. Матеріали // Упоряд. М. Вовчок-Блакитна. – К., 1989.
10. ЦДАГОУ. – Ф. 43. – Оп. 1. – Спр. 91.
11. Боротьба. – 1917. – № 8 (31 вересня).
12. Боротьба. – 1918. – № 15-16 (13 січня).
13. Бевз Т.А. Українська партія соціалістів-революціонерів: організація, ідеологія, політика: Дис... докт. іст. наук. – К., 2005.
14. Боротьба. – 1918. – Ч. 1 (23 лютого).
15. Боротьба. – 1918. – Ч. 2 (24 лютого).
16. Боротьба. – 1918. – Ч. 3 (26 лютого).
17. Боротьба. – 1918. – Ч. 7 (2 березня).
18. Кульчицький С. Національна політика більшовиків в Україні під час створення комуністичного ладу // Проблеми історії України. Факти, судження, пошуки. – 2005. – № 13.
19. Дорошко М.С. Номенклатура: керівна верхівка Радянської України (1917-1938). – К., 2008.
20. Боротьба. – 1918. – Ч. 8 (3 березня).
21. Еллан (Блакитний) В. Твори. – В 2 т. – К., 1958 – Т. 2.
22. Боротьба. – 1919. – Ч. 10 (20 лютого).
23. Фролов М.О. Компартиіно-радянська еліта в УСРР (1917-1922 рр.): становлення і функціонування. – Запоріжжя, 2003.
24. Любовець О.М. Партія боротьбистів в українській революції: 1917-1920 рр.: Дис... канд. іст. наук. – К., 1996.
25. Революция на Украине. (Революция и гражданская война в описаниях белогвардейцев) / Сост. С.А. Алексеев. Под. ред. Н.Н. Попова – М., 1930.
26. Лозовий В. Народ і влада: криза адміністративних структур у період Центральної Ради (1917-1918) // Київська старовина. – 2007. – № 3.

27. Грушевський М. Новий період історії України (за роки від 1914 до 1919) – К., 1992.
28. Боротьба. – 1917. – № 12-13 (листопад).

Summary

In this article the author investigates the beginning of the social-political activity of V.M. Ellan-Blakitniy, analyzes his position in relation to party building and national question. On the basis of the analysis of its articles in the party press the author examines his evolution to national-communist ideology.

О. М. Петрикевич

ГОЛОВА РАДНАРКОМУ УРСР П. П. ЛЮБЧЕНКО: ІСТОРІОГРАФІЯ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Панас Петрович Любченко [2(14).01.1897 – 30.08.1937] – державний діяч Радянської України, який починав свою політичну кар'єру в лавах партій есерів, українських есерів, боротьбистів (був членом Центральної Ради та виконкому Київської Ради робітничих солдатських депутатів, секретарем Київського губвиконкому, членом Ревтрибуналу), його погляди еволюціонували від націонал-комунізму в бік підтримки комуністичної ідеології. За своє коротке та яскраве життя в лавах КП(б)У пройшов шлях від голови Чернігівського, заступника голови Донецького губвиконкомів, голови правління сільськогосподарської кооперації України, голови міськвиконкому та окрвиконкому Києва до секретаря, члену Політбюро ЦК КП(б)У (з листопада 1927 р.) та Голови Раднаркому України. Делегат IV, V, VII, VIII конференцій, IX – XIII з'їздів КП(б)У, обирався членом ВУЦВК. Нагороджений орденом Леніна. Звинувачений у приналежності до “антирадянської буржуазно-націоналістичної організації” з числа бувших боротьбистів. Покінчив життя самогубством 30 серпня 1977 року. Реабілітований у партійному порядку у 1965 році [1, с.219].

Майже тридцять років, починаючи з 1937 року і до його політичної реабілітації, прізвище Панаса Петровича Любченка було викреслено з історії України 20–30-х років. 2 вересня 1937 року в газеті “Правда” було надруковано повідомлення про те, що П.П. Любченко покінчив життя самогубством, “заплутавшись у своїх антирадянських зв'язках та побоюючись відповідальності перед українським народом за зраду інтересів України”. Інколи